

Juozas Kazlauskas. Apie Žemę ir Žmones

Humanizmas (pranc. *humanisme*), žmogų laikantis pagrindine vertybe, o jo gerovę, teisingumą ir lygybę – siekiamybe žmonių santykiuose, ir šiandien išlieka viena pagrindinių fotografijos temų. Laiko tėkmėje įgydama naujų modifikacijų, ši fotografija vis dar taip pat stipriai jaudina ne tik kūrėją, bet ir žiūrovą. Juozo Kazlausko kūrybinis palikimas neabejotinai yra viena svarbiausių Lietuvos tradicinės humanistinės fotografijos sudedamųjų dalių. Autoriaus darbai, įamžinę XX a. pabaigos visuomeninius ir politinius įvykius, gerokai pakoregavusius ne vieno žmogaus likimą, šiandien lygiai taip pat paveikūs, žadinantys tikėjimą žmonijos ateitimi, kaip ir anuomet lemtingų įvykių akistatoj. Istorijos, kurias išgyveno konkretus žmogus, konkreti tauta, ar tai grėsmė jos laisvei, ar džiugus jos atgavimas, pateikiamos kaip universalios patirtys, vienijančios visą žmoniją.

Sutelkdamas suvokėjo dėmesį į personažą, fotografas kaip vieną įtikinamiausių ir nenuginčijamų liudijimų pasitelkia aplinką-foną, kuris neretai tampa dominante, išryškinančia individo problematiką ar net jo tragizmą. Svarbių įvykių ir ryškių emocijų sutrikdyto gyvenimo akimirkos pateikiamos kaip didesnių ar mažesnių permainų ruošinys, neišvengiamas siekiant geresnio rytojaus.

J. Kazlausko realybė nėra šiurkšti, nors ir pažymėta dramtizmo ar blogos nuojautos ženklais. Savo kadra jis konstruoja kaip autentišką prisiminimą, pranešimą, o kai kuriais atvejais – įspėjimą. Dėmesys žmogui, tampriais, abipusiai paveikiais saitais susietam su jo aplinka, lydi kiekvieną fotografo darbą. Autoriaus pasirenkamos temos nepalieka dvejonų, kad informacinis, o šiuo metu jau istorinis-pažintinis fotografijų klodas yra lygiai toks pat reikšmingas, kaip ir meninis. Atšiaurios žemei ir žmonėms pasaulio vietos, kritiški žmonių tarpusavio santykiai, nepataisomos klaidos ir viltis, įleidžianti į mūsų sielas šviesą. Tikėjimas ne tik gėriu, švelnesne lemtimi, bet ir tikėjimas savimi, noras pakeisti pasaulį, ištaisyti ne tik savo, bet ir kitų klaidas išduoda autoriaus meilę žmonijai.

Fotomenininko darbuose svarbus tiek siužetiškumas, tiek kadro autentika, įamžinanti svarbias istorines datas: vieną skaudžiausių ir reikšmingiausių lietuvių tautos patirčių – tremties ir įkalinimo paliktus pėdsakus Sibire, Atgimimo pradžią, Sąjūdžio mitingus, Baltijos kelią, Sausio 13-osios ir Medininkų tragedijas, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo ir pripažinimo pasaulyje akimirkas. Nepalikdamas vietos anonimiškumui, autorius kruopščiai registruoja kiekvieną kadra, nurodydamas tikslią vietą, datą ir įvykį. Jam svarbu, kur ir kada tai įvyko, o klausimą „kodėl?“ jis palieka atvirą. Mums.

Fotografijų ciklai ir filmuota medžiaga iš Šiaurės – dar viena svarbi J. Kazlausko kūrybinio palikimo dalis, papildanti jį naujomis temomis. Audringos jūros bangų mūša, didingos ledynų grotos ir visa aplink stingdantis šaltis. Ne tik rūbus, bet ir visą kūną persunkianti drėgmė ir sniego kvapas įkyriai primena apie gyvasties netvarumą. Mistifikuota šiaurės šviesa, atsirandanti ten, kur jos mažiausiai tikiesi, stebina netikėtais gamtos sprendimais, rizikuojančiais paneigti įprastą jos sąvoką. Ypač plataus kampo objektyvo išgaubtas horizontas, užaštrinantis tolumo ir svetimo įspūdį, suteikia kadru dar daugiau paslaptingo, į kadro kampus nustumdamas dalį (ne)pažinios teritorijos. Vienintelė čia atrasta tauta, nencų gentis, visuomet šiaurinių elnių draugijoje, kurie garantuoja jiems išlikimą. Jautrios gyvenimo ir mirties jungtys dominuoja beveik visuose autoriaus darbuose. Atrodo, kad fotografas persekioja pačią mirtį, siekdamas jai įrodyti neišvengiamą gyvenimo pergalę.

J. Kazlausko fotografija – ne himnas žemei ir žmogui, bet prieštaringų žmogaus ir žemės santykių analizė. Kai jis, žmogus, prisitaiko prie žemės ir gamtos sąlygų, taip garantuodamas savo, savo palikuonių ir tautos išlikimą ir kai ji, žemė, baudžia tą, kuris šių sąlygų paisyti atsisako. Kad mes, turintys teisę imti viską, bet kada būtumėm pasiruošę šios teisės atsisakyti ir viską grąžinti.

Danguolė Ruškienė